

Inglise konsul Tallinnas Inglise Välisministeeriumile. Kiri

24. juuli 1940

Milord, oma kiirteates nr. 162 26. juunist ma andsin lühiülevaate poliitilistest sündmusest Eestis. Seni olen saatnud mitmeid telegramme, kuid nüüd esitan veel ühe lühiaruande, kuna on võimalik, et post saadetakse teele paari tunni pärast (kuigi see pole täiesti kindel). See võib väga hästi olla ka minu viimane depešš Tallinnast, sest Eesti Vabariigi päevad on loetud.

2. Tehnika, mida N. Liit Balti riikide hõivamisel kasutas, oli meisterlik. Meisterlik, kuid halastamatu ja jõhker. Juba 5. Juulil oli välisvaatlejatele selge Venemaa otsus, et lõpuks on saanud moment nende riikide vallutamiseks, kuid kuni viimase hetkeni – tegelikult veel praegugi – on eestlased keeldunud uskumast, et niisugune on nende saatus. Veel möödunud nädalal palusid välisministeeriumi osakondade juhatajad mul avaldada oma arvamust ja nad ilmselt lootsid, et ma ütlen, et minu arvates Eestist nõukogude vabariiki ei tehta.

3. 5. juulil teatati, et toimuvad kohesed valimised. Valimisseadust eirati ja valimised määrati 14. ja 15. juulile. 6. juulil ma telegrafeerisin oma arvamuse, et kõigil teistel kandidaatidel peale kommunistide saab olema raske kandideerida. See arvamus osutus hiljem valeks, kui nimetati umbes 82 iseseisvat kandidaati. Nende seas endine välisminister prof. Piip ja Jaan Tõnisson, opositsiooniliider. Puudusid kandidaadid Isamaliidu poolt, mis oli viimase valitsuse ajal ainuke legaalne partei, kuid oli rida neid, kes olid valitsusega opositsioonis. Paari päeva pärast kõrvaldati kõik opositsiooni kandidaadid peale ühe, tuues silmakirjalikult põhjuseks, et nad on rahvavaenlased, või et nende programm pole piisavalt spetsiifiline, või et see on tööliste vastu. Allesjäänud opositsionäär valis ilmselt kommunistide platvormi. Nii oli 79-s valimisringkonnas 80-st ainus kandidaat ning ühes ringkonnas 2 kandidaati ühesuguse programmiga. Kuid seda teist kandidaati koheldi hoolimatult, sest enne hääletuspäeva „avastati”, et ta on võltsija ning ta vangistati. Valimisteks polnud vajadust, kuid inimestele öeldi, et nad peavad hääletama. Kohalikud kommunistid käisid majast majja ja hirmutasid inimesi ning kogu maal valitses ärevus. Kui palju hääletajaid oli, seda ei tea. Ametlik statistika näitab, et kandidaatide poolt hääletas 81,6 kuni 92,9%, ülejäänud sedelid olid kehtetud. Andmed on ebausaldatavad.

4. Seejärel kogunes 21. Juulil Riigivolikogu. Koos kõigi teiste välisriikide esinduste juhtidega võtsin ma selle avamisest osa. See oli teatraalne toiming, mis tekitas minus vastikustunnet. Kõned olid kõik ühetoonilised ning kogu ettevõtmine polnud muud kui organiseeritud propaganda. Uued saadikud hääletasid üksmeelselt nagu lambad.

5. Autoriteetsetest allikatest pärinevate teadete kohaselt ei teadnud isegi pärast 21. Juuni revolutsiooni moodustatud uue tööliste valitsuse liikmed kuni viimase minutini, et neid kavatsetakse sundida ühinema N. Liiduga. Kogu protseduur oli ette kirjutatud ja tugines hirmutamisele. [---]

8. Päevakorral on ulatuslikud organiseeritud demonstratsioonid. Juba enne välisesinduste lahkumist toimuvad arreteerimised. Kindral Laidoner, endine ülemjuhataja, on Moskvasse viidud. Elanikkonna suurema osa seas valitseb meeleheide ja hirm.

9. Esmakordselt mõistan ma, miks inimesed end paljude Moskva protsesside puhul süüdi tunnustavad, sest siin olen näinud eestlasi avalikult ja ilmselt vabatahtlikult tunnustavat, et nende valitsus ja riik on süüdi mitmetes väärtegudes. Ministrite, ajakirjanduse, saadikute ja kõnemeeste avaldused on üldiselt (ühe erandiga) lausvaled ja naeruväärsed. Erandina vastab tõele etteheide, mis tehakse mitmetele eelmise valitsuse liikmetele ja nende sõpradele, et nad on süüdi korruptsioonis. Paljud eestlased kahetsevad nüüd, et möödunud [aasta] oktoobris Eesti ei keeldunud Nõukogude vägede sissetoomisest ja ei hukkunud võitluses. Kui ka kirjutan kibestunult, on see tingitud sellest, et ma pean eestlasi tubliks rahvaks ja leian, et neid ei oleks tohtinud nii alatul viisil kohelda.

Mul on au olla, – suurima lugupidamisega, milord,

Teie lordliku kõrguse alandlik teener

W. H. Gallienne

PRO, f. 371/24761, p. 240–242. Tõlge inglise keelest.